

MÓRICZ MIKLÓS

MÓRICZ ZSIGMOND AZ ÚJSÁGÍRÁSRÓL, ÚJSÁGÍRÓKRÓL

Az Ujság 1903 őszén indult meg, Móricz Zsigmond a szerkesztőségnek kezdettől fogva tagja volt. Felvételét nem újságírói érdemeinek köszönhette, — a nagybátya (Pallagi Gyula) baráti köre vitte oda, Kozma Andor volt a pártfogója. De csak addig, hogy beléphessen, — nincs annak nyoma, hogy azután különösebben érdeklődött volna iránta, vagy hogy odabent segített volna neki.

Móricz Zsigmond Debrecenben már újságíróskodott. Amit a beiratkozásakor a teológia igazgatója jövendőlt neki, — hogy aki ilyen világos ruhában jön ide, abból nem lesz pap, — hamarosan beteljesedett. Nem tudunk róla, ki vitte, ki ajánlotta oda, de még a teológiai első szemeszterének végén, 1899 decemberében, az évfolyam utolsó előtti számában megjelent a Debreczeni Ellenőrben a tudtunkkal első olyan írása, amely nyomdafestéket látott. (De a »Kisujzállás és Vidékét« ebből a szempontból még át kellene kutatni.) Schopenhauerről értekezik itt, álnéven, s valóban aligha a maga fogalmazásával.

Vidéki szerkesztőknek tetszik az, ha akad valaki, aki nekik Schopenhauerről beszél és a helybeli teológiának a növendéke. A lap színvonalát emeli egy-egy olyan cikk, amit az olvasó nem ért meg: s a lap olvasóit is megtiszteli. A főváros felé meg egyenest imponál az ilyesmi: helybeli szerző egy nagy filozófusról, — ilyen Pesten sincs sok. A vidéki újságírói önérzet később is élt még Móricz Zsigmondban. Megmaradt egy hosszabb kéziratos verse, amiben a fővárosi lapokkal szemben a vidéki újságcsinálás mellett áll ki, — persze öncsufoló-dással is. Tárcaja megjelenése után nemsokára már bent volt a lap szerkesztőségében, annak tagja, sőt talán »segédszerkesztője«-ként. Névvel jegyzett tárcáit látjuk a lapban, abban a fehér bőrbé kötött könyvében pedig, aminek a történetét Nyilas Misi mondja el, ott van egy sorozata a névtelen írásoknak, a lapból kivágva, felragasztva, — dátum és megjelenési hely nélkül. Színes hírek, »krónika« a hét eseményeiről, vagy inkább pillanatképek, amelyeket a fiatal költő szeme kapott el hétközben az utcán... Politikának nyoma sincs bennük. — Ady Endre akkor már »főmunkatárs« Nagyváradon, s az Országos Monografia-társaság Bihar megyei kötete megírja róla, hogy »verseit fővárosi lapok is szívesen közlik.«

De az Ellenőr-beli szereplése nem tartott sokáig. Tárcai tavaszra már a Debreczeni Hírlapban jelennek meg, — de mintha ott nem lett volna szerkesztőségi tag. Vajon csakugyan ne lenne senki Debrecenben, vagy másutt, aki ezekből az évekből emlékeznék rá, aki elmondhatna valamit arról: hogy is élt ez a fiatal újságíró Debrecenben?

Ottani írásai azonban nem fejlődnek. Az utolsó olyan, mint az első volt, — nem a »Schopenhauer«, hanem ami utána következett s ami már csakugyan az ő írása. — Móricz Zsigmond ebből az első évből nem hozott magával újságírói rutint, s még újságírói múltat sem. 1900 őszén már fent volt a fővárosban, már beiratkozott jogásznak. Elkezdte nagy irodalmi tanulmányai sorozatát, próbálkozott a Statisztikai Hivatalban, a Közoktatásügyi Minisztériumban, — mindegyik helyen 9—9 hónapig, — 1901-ben még küldött írásokat (ifjúsgiaikat) a Debreczeni Hírlapnak; — az Urániában (1902) megindultak a tanulmányok, a Budapesti Hírlap közölte egy tárcáját, — »Elektra első sorainál«. A debreceni újságíróskodás nem sokat számított, de ezzel a fővárosi irodalmi múlttal már rászolgált arra, hogy őt tegyék a szerkesztőség »tudományos és irodalmi« riporterévé. Ő maga jegyzi ezt fel, mikor Az Ujság szerkezetét elemezve felsorolja az egyes rovatokat s azt, hogy melyik kinek a munkaköre.

Egy olyan munkatárs, akinek az a dolga, hogy eljárjon az akadémiai ülésekre, referáljon a Kísfaludy Társaságról, a magyar újságcsinálásban a század elején nagy fényűzés, és csak Az Ujságban kerülhetett rá sor.

Tisza István lapja volt ez. Nem annyira tőkés vállalkozás, mint inkább átmenet az addigi patriárkális újságcsinálásból a tisztán tőkés, a Miklós Andor-féle vállalkozói, sőt kalandor újság típusa felé. Ha akkor a kormánynak lapra volt szüksége, azt nem úgy csinálták, hogy a sajtóalap odaadta volna a pénzt a lapvállalkozónak, hanem úgy, hogy a politikai barátok összeültek, s elkezdtek tanácskozni, hogy lehetne pénz teremtani egy lapra, amely a kormány mögött áll. Gajary Ödön volt a lapvállalkozásnak kifelé szereplő vezetője; megalkítottak egy nem túl nagy tőkés részvénytársaságot, szerződtek az Athenaeummal, mint nyomdával, s berendezték a magyar újságírásnak azt az első vállalatát, amely maga válogatta meg munkatársait, jól, sőt egyes esetekben nagyon jól megfizette őket, ahol minden rovathoz volt ember, s ahol mindenkinek a legjobbat kellett írnia, amit csak tud.

Az Ujság megindulásakor már virágzott A Nap, a magyar újságcsinálásnak ez az első szenzáció-lapja, amely nem a közéletért lett újság, hanem a közéletet tette az újság vadászterületévé. Az Ujság visszahatás erre a szélsőségre; a komoly irány, a politikai felelősségérzés felé, — de az újságírói felelősség felé is, amelynek az a jelszava, hogy az újságnak méltónak kell lennie eszményeihez. A lap nagyon jól sikerült, gyors sikert ért el, hétköznapi számai is 32 oldalasak voltak, tele gazdag anyaggal és hirdetésekkel is. Az első hazai hirdetési orgánumpok közé tartozott ez a lap, amelyben a hirdetési összeg nem pauszál a lapnak, baráti szolgálataért, hanem ahol a hirdető a lap nyilvánosságát fizeti meg.

Ide került be M. Zs. nagyon kicsiny keréknek a nagy szerkezetbe. Milyen árva lehetett ott! Akkori arcát őrzi a sátorlajújhelyi kép, — érettségiző korából. Nemcsak a szemébe hulló haj költői ezen, s nemcsak a kissé, oly Petőfiesen lehajtott fej, hanem az egész arc az. Valami világtól való elzárkózottság van rajta, nem idegen módon, s nem gyűlölködően, hanem talán hogy a világ annál jobban az övé lehessen. Nem szolt ez, ha nem kérdezték; nem tudott beugrani egy beszélgetésbe; nem tudott a tudomány és az irodalom berkeiből szenzációkat vinni a lapnak; nem tudta a maga területét az egész lapcsinálásnak középpontjává tenni. A lapnál az volt a rendszer, — mindennap, — hogy a legjobb hír hozója, megírja 5 korona jutalmat kapott, azonnal, »k. p.« Móricz Zsigmond egyetlenegyszer kapta meg azt a kis vagyon, — valami hírrel, amit egy nagy könyvtárunk tűzbiztonságáról írt.

Annyira nem tudták szerkesztőségi hasznát venni, hogy mikor a gyermekrovatnak a levelezéssel nagy sikere kezdett kibontakozni, s a rovat vezetője, Páris Pál nem győzte maga a válaszolgotást, beosztották mellé őt is. Fiatal ember, írjon leveleket a gyerekeknek. Írta is őket, s egy darabig persze nagy kedvvel. (Aztán egyszerre csak azt mondta nekem: Írjam én is. Hetedik gimnazista voltam akkor; nekem meg ezek voltak az első nyomtatáshoz jutó írásaim. Azt mondta rólok: szeretik őket odabent; hogy én még közelebb lévén a gyermekkorhoz, még közvetlenebb hangon beszélgetek velük.) Aztán megindultak a gyermekrovatba való önálló írásai is, — és ezen az egy téren hasznosítani tudta azt, amit Debrecenben kezdett, tanult. Tréfás kérdések, fejtörők a gyermekeknek, mese. S egyszerre csak az állatmesék, a Boldog Világ darabjai, mind jobban kitisztuló hanggal, mind bravúrosabb technikával.

A gyermekrovathoz való bekapcsolás a szerkesztőre nézve megoldotta a Móricz Zsigmond problémát, — ő meg örült, hogy békében hagyták, hogy van valami állandóbb munkaköre is, hogy nem kell úgy éreznie: ingyen kapja az elseji fizetést; amellet pedig az újságírónak külön tiszteletdíj járt a névvel megjelenő írásaiért. Ezzel már külön keresett. A családnak az az 1904. évi háztartási naplója, amit szintén ő vezetett, — a családnak egyetlenegy tagja, akinek ez fontos volt, — azt mutatja, hogy ő minden hónapban pontosan haza adta a 100 koronás fizetését, pedig akkor már házasságra készült és gyűjtött. Vagyis a gyermekrovatból, s másból kellett lenni annyi külön keresetének, hogy az egész alapfizetését a családnak adhassa át. (Különbön érdemes megjegyezni itt, hogy a családi átlagos kiadásai havonta 400 korona körül jártak; a többi háromnegyedet pedig elsősorban nem is édesapánk, hanem a többi fiú kereste; még én is, valami ösztöndíjjal, amire nem is emlékszem.)

Nos, hát itt van a szerkesztőségben egy ilyen élhetetlen, egy ilyen senkivel nem mulató, senkivel nem barátkozó, csak a maga területén használható fiatal tag, aki legfeljebb mindenbe belehallgat, de bele nem szólana semmibe, semmiért. Aki felől mindenki biztonságban érzi magát: előtte beszélhetünk! S aki haza megy, leül az íróasztalához, és szétszedi az egész lapot, a szerkesztést, céljait, szolgálata módját. Szételelmi a lap primadonnáit, a stílusokon át bele néz a veséjükbe és ítélt felettük.

Megmaradt egy kézirásos füzete, amelyben két tárgykör szerepel. Az egyik Az Ujság és munkatársai, velük Ugron Gábor és Ábrányi Emil, akik nem voltak Az Ujság kötelékében, de jellegzetes tagjai az újságírásnak is, — bár az egyik politikus volt, a másik meg író, — a másik pedig olyasmi, mintha egy ifjúsági könyvkiadón vagy gyermeklapon törté volna a fejt, és ahhoz állította volna össze az ifjúsági írókat és műveiket, nem hagyva ki azokat sem,

akiknek az írói munkásságából csak egy rész esett az ifjúságra. Ebben a második részben kevés az elemzés, a jellemzés, az első azonban végig csak az. — Ehhez a kettős tárgykörhöz egyformán illik az a töredék, amelyben a népi és az úri nyelvérzékkel foglalkozik.

A füzet 1905-ből való. Házasságának első éve ez, Az Újság-beli szerkesztőségi tagságának a második. Vagyis már eleget ismer a szerkesztőségből ahhoz, hogy rendet próbáljon teremteni gondolatai között, s az otthoni élet nem gátolja az elmélyedő munkában. Az olyan munkában sem, aminek pedig nem a pénzkereset a közvetlen célja. Ezek az írások igazán nem kiadásra készültek! Hogy merhetett volna ő akkor a nyilvánosságra gondolni azzal, hogy szételemezze a legfőbb embereket, magát a lapot is: önmagának ír ő itt, valószínűleg még csak nem is az utókorra, ami ott járhat vagy ott is jár annak az eszében, aki naplót vagy éppen emlékiratokat vezet és ír.

Ezek az írásokon ott van a teljes műgond, és ott van az elmélyedésnek minden jegye. Nemcsak afféle futó megjegyzések ezek, hanem gondosan megfogalmazott ítéletek, következtetések és mondatok. Leggyorsabban magával a lappal készül el: ebben valami elvi, valami belső szervezési probléma van s az ilyeneket sohasem szerette. De hogy az újságírókról írhasson, meg kell szerkesztenie az újságot, mint keretet s el is készül vele. Az igazi problémája itt sem az író mint *író*, hanem mint *ember*. A stílusán át akarja megragadnia hősét s meg is ragadja. Szétszedi stílusát elemeire: szókinccs, fogalomkinccs, fordulatok, ragozás, stílusbeli felfogás és jelleg, — ezek árulják el neki az embert.

Az elemzések végül a stílus-értékelésen keresztül valóságos remekéivé lesznek az emberlátásnak. Hangjuk egyszerű, közvetlen. Magának ír s így nincs »lámpaláza«. Magának ír, — témáját nem kell senkinek a kedvéért megválasztania, s hangot sem kell keresnie egy laphoz, egy szerkesztőhöz, olvasóhoz. Ennélfogva az a végleges stílusa ez, — ami ezekben az években a nyomtatott munkáiban még nem jelentkezik. S akkor lesz majd belőle nagy író, amikor szerkesztői és olvasói előtt is ezzel a fesztelenséggel tud megjelenni, megállani. Majd az első Az Újság-tárcákban. A Protestáns Naptár s a hasonlóknál novelláiban még nem: azokban vagy olyat ír, ami a szerkesztőnek »úgyis jó«, vagy »irodalomát«. Itt, ezekben a kis elemzésekben mondja ki először a maga írói meggyőződését: »folyvást érzik rajta, megállani. Majd az első (az ő kiemelése), a mi a legiszonyóbb egy írónál.« Nos, ez az »iszonyósság« itt tűnik el először az ő írásaiból, ezekben a tintával, gondosan, nagy elmélyedéssel, — önmagának készült írásaiban.

Annyi sürgető téma közt ezt is fel kellene egyszer valakinek dolgoznia: a magyar újságírás történetét. De magukhoz ezekhez a Móricz Zsigmond-elemzésekhez nincs sok hozzátenni való. Mindenesetre nagyon érdekes, rá nagyon jellemző az a széles áttekintés, ahogy témájával foglalkozik. Az újságírókat a hírlapcsinálás szerkezetében látja, s az írókat a stílus-fejlődés egyetemes áramlásában. A hírlapot felbontja vállalatra és politikai intézményre, és meg is adja a szerkezetét annak a műnek, amelyben ezt egyszer újság-monografiái szempontból tárgyalni kellene. Az író stílusán át az újság-stílus egy hordozójának látja, a maga helyére állítja, a múlt eltávolodó stílusának vagy az új stílus jelentkezésének tekintti, s az újság-stílust önmagából fejleszti ki. Egészen pontosan, korszakokra tagoltan szabja meg egy újságírói stílus kutatás rendszerét, amit azóta sem végezt el senki.

A füzetben a sorrend nem pontosan olyan, ahogy azt itt közöljük. Miután ugyanis ő a munkáját elvégezte, könnyebb volt nekünk rendszerbe foglalnia az egészet, mint ahogy ő tehetette, amikor a munka sodrában benne volt. Látszik, eredetileg mindössze annyit akart, hogy egy néhány neves újságíró »csak úgy magának« megvizsgálja, szételemezze. Az első ilyen író Ugron Gábor volt: a politikus, mint vezércikkíró. A második Ábrányi Emil, — egy régi s akkor nagyon értékelt író, »primadonna«, mondták akkoriban, — akít már egyszer meg kell nézni, mit is ér. Majd Kálnoki Izidor (Vulpes) következett, — ez már a maga otthonában, »Az Újságban«. Az elemzések egyre szélesebben ölelik fel az egyént s hátterét. S mert most már idehaza van, az itthont magát is meg kell ragadni. Most »Az Újság« maga kerül sorra, szerkezetében, rovataival, a rovatok íróival, vezetőivel. És magának a lapnak az egyéniségével, amire azt lehetne mondani: a lap jelene a lap stílusán át. Vele, mint társadalmi elemzővel ezen a ponton kellene vitatkozni. Valószínű, hogy túlságosan legyszerűsíti a dolgot, amikor azt mondja, hogy: »Az Újság«, mint minden újság, egyszerűen vállalat, mely a magyar társadalom egy bizonyos rétegét akarja olvasójának megnyerni.« De ezzel külön kellene foglalkozni.

Miután pedig a maga számára tisztázta a lapot, mint keretet, megint visszatér íróihoz; következik Keszler József s a többiek.

Móricz Zsigmondnak sok ifjúkori írása van kéziratban, kiadatlanul a fiókjaiban. Nincs ezek közt olyan, amit érdemes ne lenne kiadni: az ő írói fejlődésének a jellemzése ezek nélkül sohasem lehetne teljes, s ennél fogva az ő írói hatása sem lehetne az. De ennek az egy füzetnek az anyaga nem kísérlet, hanem érett termés. Móricz Zsigmond írói fejlődésének legelső csúcspontjai közé tartozik ez a sorozat, ugyanúgy, ahogy a csak ekkor induló állatmesék. És minden egyéb csak később, évek múltán következik majd.

Ilyen természetű írása nincs több s ezt a fiókjában hagyta. Nem mutatta meg, mit jelent az írói elemzés, nem adott rá példát, hogy kell egy embert stílusán át megközelíteni, megismerni. Nem tette közkincsé a »le style c'est l'homme« régi tételének ezeket az általa élővé tett igazolásait. S mert írói sikere olyan robbanásszerű volt, hogy az mindent elfedett a legelső, verejtékes, szenvedéses korszakból, Móricz Zsigmond mindig úgy tűnt fel a magyar írói életben, mint aki valami csoda folytán van, de akit sem magából, sem másból nem lehet magyarázni.

Ebben az itteni sorozatában azonban megvan az elemzéshez az alap, többi fiatalkori írásaiban pedig a gyötrelmes alapozó munka éveinek története.

M. Zs. kéziratos füzetéből:

Az Ujság

[Ceruzával írva. Itt-ott rövidítési jelek.]

— *Érintkezés az olvasókkal.* Tóth Béla egy Esti levélben m(eg) támadja Gajárit, hogy az előfizető tartóztatásnak egy új és csuf módját találta ki: a levelezést. »Most már jogom van havi 240 fillérért beleszólni a lap vezetésébe.« Szellemi árendáság így a lap szerkesztés.

Biz ez nem igaz. Hízelgés az egész csak. Mert a levelek, mik bejönnek, nem csinálnak semmi felfordulást. Igaz, hogy a levelezés csak hízelgés. Az olvasó nem tudja, hogyha javítani kell és ha lehet, mi kell. Ha valaki egy-egy rovat-dolgot kér, arra alig lehet figyelni is. A levelek elintézése tömeges. Udváriasi frázist, stílyakorlatot kap s rendbe van.

[Az írás tovább is cerúza, de egészen siető. Látszik: itt abbahagyta, később elővette s folytatta.]

— Minden előfizetőnek joga van azt mondani, hogy: én vagyok a te urad és istened. »igazán örvendek, hogy b. lapjában az engemet úgy szellemi, mint más irányban kielégítőnek találom s továbbra is ez irányban tartani kérem.«

[Kétségtelenül idézet egy valóságos levélből.]

Mert úgy áll a dolog, hogy egy emberre egy lap absolute nincs tekintettel; de minden egyes egy nézi, mintha ő érte volna. mert a világ s ez isten

[Lamen tin ával iol tatódik: nagyoi tömö.t, arróbetűs, nála egészen szokatlan írás.]

Még most csakugyan úgy látszik hogy nem sok jelentősége van a levelezésnek. Csak az ír levelet, aki nagyon szereti, vagy nagyon gyűlöli a lapot. Az első csak dicséretet ír. A másik szidást. Ez utóbbi már nem előfizető. Aki haragszik a lapra, kifogásolja, az abbahagyja az előfizetést. De hát nagyon ártatlan természetű az egész dolog. Egy kis becsületes hízelgés. Jobb, mint más lap amit tesz. Nem hazugság.

[Intával, de megint új írás, későbbi.]

— Más lapot nem is tudok olvasni!

— Amíg a lap el nem hagy, nem hagyom el!

Az Ujság

Miben áll egy napilap jelleme?

1. *Rovás.* Kóbor, Kozma, Kálnoki.
2. *Vezércikk.* Gajári, Kóbor, Kenedi, Kozma, Bleicher, Kálnoki.
3. *Fejek.* Kálnoki, Szilágyi, Lakatos.
4. *Táviratok.*
5. *Reportok.* Fröhlich, Páris, Herendi, Abonyi.
6. *Tárcza.*
7. *Humorkák.*
8. *Hírdetések.*

Ezekből a rovatokból azaz részekből áll az Ujság.

[Itt újra kezdte, ami írt, kihúzta; de négy sor után következik a 8., 9. és 10. sor; eközben az első sorozat utolsó számát, a 8-at 9-re javította.]

8. *Tudományos cikkek.*
9. *Fordítások.*
10. *Regény.*

Legnagyobb gondot fordítják a Rovásra, Vezércikkre és Tárczára. Legtöbbször Kóbor ír Rovást. Vezércikkre is mindennap külön gondoskodnak. A tárczára szerződött írók vannak. A fejeket az írja meg a kinek a rovatába tartozik. A politikai fejeket Kálnoki és Szilágyi írják. Riportokat szerződött munkatársak csinálják kinek mi a rovata. Politika: Lakatos; napihír: Fröhlich; színház: Szomor; zene: Lándor; tud. ir.: Móricz; sport: Páris, Herendi; igazságszolg: Aranyi; közigazdaság: Bleicher, Abonyi, Chorin; Szerk. üz. Kenedi. Ezenkívül fősegítség a könyvatos; a táviratok pénz dolga.

A riportnak tárgyilagosságnak kell lennie. Itt a lap véleménye csak az adatsoportosításban, kivált a kihagyásban áll. Egy eseményről a koalíciós lapok hasábkokat irnak s Az Ujság csak pár sort és vizont. Külömben a riport tömör, szabatos, áttekinthető legyen. A rovatvezető egyénisége egyáltalán nem nyilvánulhat. Meg van szabva a stílusa, sőt a kifejezések is. Akárki csinálja a tudósítást, ugyanannak kell lennie a cikknek, ez az ideál.

A lap egyénisége ebben áll: senki sem írhatja azt, a mi szemének-szájának tetszik, csak azt, amire szükség van. A lap szelleme irányítja az író észjárását. Az író t. i. azt írhatja amit akar, de csak a lap szellemében. Az Ujság, mint minden ujság, egyszerűen vállalhat, mely a magyar társadalom egy rétegét akarja olvasójának megnyerni. Ezért úgy ír és olyat akar írni, a mi ennek a rétegnek kell. S az a kérdés, a lap szerkesztői mennyire tudják felismerni e réteg szükségleteit s lelkét. Egy lap életkérdése s föltétele az, hogy kiknek kell? *Vázsönyi* lapot indít a mérsékelt szociálista közönségnek. A *Népszava* a radikális nemzetközi szociálistáké. A *Budapest* a tulzok régi 48-as alacsonyabb néposztályt, a Magyarország az ugyanilyen elvű középosztályt akarja megfogni. A Pesti Hirlap, Bp. H., P. N. körülbelül egyforma műveltségű átlagos és magyarabb középosztálynak ír, más más politikai szempontokkal. Az Ujság ugyanerre a közönségre számított, s mivel már minden politikai frakciónak meg volt a maga lapja, a Tisza által vezetett 67-es eszmék iránt lelkesedő közönségre számított.

Okoskodásuk igen helyes volt. Ugy fogták fel a közönségüket, hogy az a komoly, nyugodt jómódu osztály lesz. Ennek nincsen szüksége izgató új eszmékre, de fel tudja fogni a haladás fontosságát. Legyen tehát a lap alapelve: megtartani mindent a mi van és semmit sem kockáztatva haladni előre; mindenben mérsékeltlen, szolidan, okosan, izlésesen, kifogástalanul, amilyen a közönsége. Az volt hát a kérdés mikor a lap alakult, lesz-e ilyen közönség s hamar kiderült, hogy van. És pedig nagy közönség. Egy év alatt a legnagyobb előfizetői lapok közé emelkedett.

A lap jellemvonásai: 1. mindenkinek a tőle telhető legjobban s legszebben kell írnia, ezt kívánja Az Ujság becsülete. 2. Senkinek sem szabad a becsületet, jóízlést, jellemet kicsinyelnie, kigunyolnia. Soha erkölcstelen dolog nem kerülhet be; pikáns, kétértelmű célzás, vagy realista leírás a mi a jó izlést sérti; vagy gorombaság, disznóság nem kerülhet bele a lapba. A közönségesen emberileg nemesnek, jónak, dicséretre méltónak kultuszát kell üzni. Pl. Aegrotus, a ki a perverz dalok költője, fajtalan iratok s képek gyűjtője, s törvénybe ütköző erkölcstelenségek kedvelője, — itt erkölcspredikátor és morálfilozófus az első hírekben. 3. Az események felfogásában s tárgyalásában ugyanígy jár el. Az általános társadalmi igazságok alapján áll, személyi kultuszt nem üz, senkinek szolgálatában nem áll egy rovata sem.

Ezek az ideális alapjellemlvonások.

Hibák és bajok persze vannak. Ilyen óriási lázas munka közben nem lehet olyan szent és tiszta életet folytatni mint szent Hieronymusnak a barlangban. 1. Hibás és lompos írás is bekerül. 2. Ha főpontokban sohasincs is hiba, apró vonásokban itt is lehet kifogás. 3. Van egy pár nagy személyes ügy, a melyik sok botrányt idézett elő. Az Ugron-pör tárgyalása. De ezt is a közérköles korrektt felfogása szentesítette, épenugy, mint a Zeysig-ügy kipattanását és tárgyalását. Külömben Az Ujságban senki ellen sincs hajtóvadászat; pedig ő ellene a PH, stb. egyenesen azt rendeznek néha.

Meg is van az a nagy sikere, hogy még az ellenfelek sem gyűlölik s utálják úgy, mint a kormány lapját szokás; előfizetői pedig szeretik s nagyon becsülik, ha nem fanatikusai is mint az ellenzéki lapéi szoktak néha lenni.

A Zeysig ügy

Az Ujság 35 hasábot közöl róla 1905 nov. 25.

Rá nézve azért olyan fontos ez (me)rt:

— Politikai cél, hogy a Bánffy bűnrészessége kiderüljön.

*

— Kiderítendő:

1. Történt-e politikai vétség? *Igen.*

2. Ki a bűnös?

2. Vádolják a — kezét, a mely megirta; a száját a mely kibeszélte, a lábat, (me)ly vitte, s nem a *jót*, a teremőt.

Bánffynak igazán n(em) (vo)lt semmi része benne, akkor a dolog így történt:

— Zigány a Bánffy politikájának egy titkos gondolatát elleste és a maga esze után politikai tervet okoskodott ki, s elhatározta, hogy m(eg)csinálja, mit akar, mikor aztán sikere lesz, akkor fellép:

— Kegyelmes uram, ezt én tettem!

S a kegyelmes majd aranyat tojik neki.
A dolog történetének ez a tiszta képe a mai tárgyalás után.

*

De nem lehet így. Zsitvay Leo vagy hülye, vagy szándékosan nem lát.

A Bánffyhoz intézett kérdések s a rávonatkozó része a vallatásnak, azt mutatja, hogy n(em) akarja a kérdés lényegét felfogni.

Egy hazaáruló pörében az a kérdés, hogy a felforgató milyen sikert tud elérni. Ha Pityipalkó azt mondja, hogy el kell csapni a királyt, kinevetik. Ha a király első zászlósura (mon)lja, egy félország gondolkozóba esik rajta.

És itt Bánffy mondta ki a Zigány röpiratában a
[Nincs több MM]

Ugron Gábor

A Nap. 1905. okt. 29. Vasárnap.

— *Zsarnokságot nem tűrünk!* Irta U. G. (vezércikk).

1. egyén, — emberi, isteni, hanem az állati, zsarnoki uralkodik, — összeség, —
 2. népek gyöngesége, a czézárók ékes palástja, a népek teherviselő barmok,
 3. építének, tevék, kifényesíték, lényegében felette hiányos, kezdeményeztetvén, —
 4. fényesre kikéféljék, szapora munkáju gépek, szétmarcangolják,
 5. czélszerűbb ha a népek erősek, mintha térdelnek (megromlott neró hasonlat)
1. kommandóra, — a törvények daczára; szabadsága okából, —
 4. agyon csigázzák; Európa keletén; —
 3. nem is kezdhet, még kevésbé végezhet; — az önkényuralom ezen kísérlete; —
 1. magyarországi, ausztriai népek; — testvériség poharát; — külföldnek népei; —

Stilusa:

Olyan, mintha félszázadot késett volna, egy csöppnyi modern színe, levegője nincs. Avas szónokiasság. Nyelvtanilag dívatból kiment szók s szó és mondattani kötések (1. 3.) elavult szónoki frázisok (2.) de ezek közt néha akad egy-egy frissebb vagy erőteljesebb (4.) Stilisztikai hibák sűrűek; az erőltettség miatt (5.) Egyáltalán régi stilusu közepszerű előadási mód.

Ábrányi Emil

A Nap. 1905. okt. 29. vasárnap (tárca)

Az udvari tanácsos. Bemutató a Vígszínházban. Irta Á. E.

1. kisszerű, alacsonyabb lelkü, — mohóbban, — kapkod, — czafrang, —
 1. csecsebecse, — voltaképen, — pazarolják, — fityeg, —
 2. kiténtetésre való vágyakozás, — nemes törekvések, —
 2. üdvös czélok szolgálatában, — czifra szalagon csillagos, medvét, birkát vagy elefántot ábrázoló rendjel, — helyet foglal, —
 3. rang és cím liferánsok; nem boldog a magyar
1. pöffeszkedő, jótékony, áhitatos, a szív! emlegetése; aljas, —
 2. az emberiség jötevői; hálás szeretettől forró pillantás,
 2. gyémántokból összerakott haszontalanság, tehetség ajánl,
1. semmirekellő, majmok, parvenük, hiúság és szemtelenség,
 2. emberi természet ősz hitványsága; czimeres bohóc süveg.

Stilusa

A régi iskolában tanulta, a szép leírást (első szöveg (A régi iskola tanítványa ő a szép leírásban; [Ezt átjavította] mint Ugron a szónoklást (első szöveg: mint Ugron a szónoklásban). Endrődi-faj; minden főnév elé kell valami válogatott czifra, túlerős jelző (1.) vagy ráduplázni egy ige-bunkó. Hát aztán a gazdag kifejezések, (2.) az elavult, irodalmi nyelvtani körülírások; papírvirágok, nem elevenek; a mindennapi beszéd nyelvtől irtózik; affektált, orrhangú, előkelő; folyvást érzik rajta, hogy ír, ami a legiszonyúbb egy írónál. Nem beszél, nem előad, nincs mondanivalója semmiről, de mondani akar valamit, pedig nagy-szerűt, meglepőt, szépet valamiről. Ma már az ilyen író még az ujságban sem nézik írónak, pedig itt igazán nem az ellenállhatatlan vágy bugyborékol az íróban, hogy elmondja, amit gondol, — csak épen mesterségből beszél arról amit lát; neki az a hivatása, hogy lásson és be-

széljen. És mégis olyan közvetlenség van a legkisebb újságíró előadásában is, hogy sohasem érzik meg rajta a kényszerű irás. Igaz hogy ez már a mai közstílus eredménye, a melyik abból a régiből fejlődött ki eredményképpen, a melyiket Ábrányiék még őriznek; s az övék szintén eredmény volt egy régibb élvezhetetlen újságíró modorral szemben a melyik a hatvanas években uralkodott. Ez száraz volt és *iskolai dolgozat* szerű. Ebből fejlődött az *önképzőköri* virágos stílus. Ebből a *természetes* előadásmód. Mindenik a másiknak reakciója volt.

Érdemes volna tanulmányozni a

Magyar hírlapi stílus

fejlődését.

I. kor. Mikor a hírlap még tudomány volt. A Bécsi Kurir még úgy ír, mint az akkori tudósok.

Eredetileg: Irók.]

II. kor. Mikor megalakult a valódi hírlapok sora. A Garaiék fiatal korában a *magyar* viccelés! humorisztikai leírások.

III. kor. A Pesti Hírlap ideje. Kossuth méltóságot és svádát hozott divatba. Jókai, Pákh fejlesztették az izlést.

IV. kor. A pangás. P.Napló 1860-as évekig. Falk fellépése, Rákosi Jenőék, Ábrányiék; [Itt a sor végén keresztben írva]

Törvénytéki rovat stílusai

V. kor. Ma; a természetes, eleven, életteli stílus.

Kálnoki Izidor

Az Ujság, 1905. okt. 31.

Jour a menyországban. Irta K. I. (tárcza)

1. kéjesen, — voltaképpen, — legnagyobb mértékben, —
2. jóízűt, — lustálkodom, — derengő, rózsaszínű derengés, —
2. dologtévő, —
3. a külsőségekkel ismerkedik meg és a formákkal.
3. szabónét se tartok, se divatárust.
3. Mert így nem kell — s azért nincsen is — gazdag és szegény, ur és szolga,
3. dologtévő és here; — Vajjon vannak-e földi szenvedélyek és érzések: vonzódás, ragaszkodás, kíváncsiság, harag, szeretet, gyűlölet, féltékenység? Szerelem?...

Mint író.

Kálnoki a legjobb újságírók közé tartozik. Minden kelléke megvan hozzá, hogy otlegyen. 1. Világos fejű ember, tisztán lát mindent, kiváló megértő. Az ellenfelét s a legzavara. rosabb írást, előadást és helyzetet is rögtön megért. 2. Rendes, logikus, jól dolgozó koponya. Egyszerű elemekre bontja egy perc alatt az eseményt s kellő renddel áll készen benne az anyag az előadásra. Nem zavarja semmi fölösleges ok ebben. Nem gondolkozó, a ki a maga külön filozófiájával bele szóljon a magyarázatba. Igazi újságíró ész és egyéniség, teljesen uralkodik rajta az újság célja, csak annak a szempontjából nézi az előtte lefolyó világot. Ő neki a felfogásban és közlésben nincs saját érdeke és szüksége; ő nem szereplő azokban az eseményekben; nincs pártállása. Minden skrupulus és mellékgondolat nélkül azonosítja magát lapja érdekeivel s elveivel. Haezek változnak, ő is változik. Igen művel, de csak gyakorlatilag művelődött ki. Nagy az emberismerete és újságíróalmi műveltsége. A legtávolabbi ellentétes pártoknak egyforma kitűnő szócsöve tudna lenni, de a conservatív pártokkal tart állandóan, mert nyugodt temperamentumu ember s nem szeret lángolni, ellenben szereti a jó fizetést és kényelmes életet; nőtlen, nagy ivó, gourmand. S mindezek tetejében, nincsenek írói ambíciói; a nagy íróknak önálló céljaik vannak, nekik az újság olyankor is csak eszköz saját dicsőségük megteremtésére, ha szakmány munkát végeznek benne. Kálnokinak nincsenek ilyen céljai, vagy pedig természetűl sokkal lustább, mint hogy utána vesse magát a gondolat fiatalabbkori álmai megvalósításának. S nincsen benne erő se rá, hogy nagy író legyen. Ha agilis, és törekvő ember lenne, igen szép pozíciót tudhatna kivívni a világirodalomban, de nagy íróink közé nem jutna be értékre nézve, mert nem olyan a tehetsége. Ez csak arra képesíti, a mi. Ott csak kis ember volna a nagyok közt, itt nagy a kicsinyek közt.

3. [1. és 2. nem volt számozva; de megvolt az elemzés tagoltságában.]

Igen jó előadó ; kiváló *megíró*. Nálánál jobban kevés újságírónk ír magyarul. Egy sajtósági stílusírásnak áll a tetején ; annak a sodrában van és pedig nagy sikerrel van benne. Az újságírás nyelve a könyvirodaloménak az alapján áll. Ha írónk valami új felfedezést tettek a stílus terén, az az újságírás stílusára hatással volt mindíg. Az újságíró a költőírónak külső technikáját eltanulja s mivel külsőleg hasonlít a két dolog, — a maga való eseményeit úgy írja le mint az a képzelteket. Az írónak, míg költött történeteit kigondolja, van ideje az előadás tökéletesítésére is gondolni ; esetleg van tehetsége rá, hogy ezt tegye. Az újságírónak perc alatt kell referálnia a maga elbeszélni valóról. S minden nap, minden óra meghozza az új eseményt, neki nincs ideje vajudni, töprengeni, válogatni a kifejezést az előadás szebbé tételére. Nála készen kell lenni a formának ; illetve a formakésztségnek. A tartalmat készen kapja kívülről, ő csak formába önti. Ez a formakésztség is tehetség ; de gyakorlat útján fejlődik. — Újságaink nyelvezetére a Jókai stílusának igen nagy befolyása volt. Azt, ami igazán belső, a forrása ennek a stílusnak persze ott volt csak igaz, a Jókai lelkében. De az apró patakok körülötte ugyanolyan kanyarodásokat, vagy legalább örvénylést, gyűrűzést, habzást igyekeztek produkálni, a melyet tőle láttak. Mikszáth a Jókai tanítványa, ő kisebb, kicsinyesebb, könnyebben utánozható s a mai újságírók jó nagyrésze az ő iskolájába járt. Kálnoki ezek közt a legjobbak között van.

Beledolgozta magát abba a stílusba, s igen nagy könnyűséggel ír benne. És ez a stílus sok erényű. Legfőbb erénye, hogy magyaros. Aztán : igen kevés stílárius dísz van benne ; van egy kevés alaphangja ennek is, a melyik nem az egyszerű életé.

— Mert minden stílusnak van valami hangja, a mely bugó alaphangként végig vonul rajta. Az élet stílusának is van, de ez az ideális alaphang. Ha egy író utánozni akarsz, ezt a hangot lesd el s akkor sikerül a czéled. Lehet valami testtartásnak, arckifejezésnek is képzelní ezt a vonást. Abrányi pl. borzas hajjal, ábrándosan messzi néző szemmel keresi a czífróságait ; Ugron a vasember patétikus bömbölő hangján a maga nehézkes mondatait, melyekből alig hámlík ki gondolat.

A Kálnoki stílusát humor karakterizálja. A magyar jóízű mixátos humor. Kifejezéseiben is ennek vannak furcsaságai, felfogásában is. Szívesen jár »A malom alatt« a borozó társaságok viczes hangja is megtetszik rajta ; mindíg izes : a Mixát szöge alatt nézi a világot. Soha sem ír tragikus vagy komor dolgot, sem száraz igaz dolgot, csak humorizálót. Nem ír új életbölcseget, új fényt nem vet a világra, a Mixát öccse csak. Mixáttal személyes ismerős s az ő beszélgetési modorát eltanulta s abban ír. Beszélni is mindíg ötletesen s humorosan szokott, de ez már az övé.

Ír politikai fejeket, croquiskat és tárczát. Az első : vezércikk vagy az országgyűlés, pártgyűlés, stb. gyűlések riportja előtt általános, a lap szempontjából való ismertetés [előbb : magyarázat ; ezt áthuzta] ; és a rovás. Ebben van szükség gyors felfogásra, és kész előadásra. Igen tisztán s a humoros stílus segítségével kellemesen írja ezeket. Croquisknak nevezik a humorisztikai apróságokat : Alakok, Éjjeli kóborlások, Katóka naplója, Állíportok stb. Mindíg ötletes és humoros ; nem éles, nem is tulságosan szatirikus ; inkább viczes. Jellemet alkotni nem tud, a hol már í azi írói kvalitásokra van szükség, ott csütörtököt mond a törekvése, de kész jellemeket kitréfálni ügyes.

Legjobb munkája a *Kártyakirály tanításai*. Ebben minden ereje érvényesül.

Keszler József

Bayard lovag [Molnár Gyula darabjáról]

1. filozófál, kortörténelmi összehasonlítást szokott tenni egy tünetből kifolyólag. Ezek néha vakmerőek. De általában csak a jelenség feljegyzőjének tartja magát s nem igen követeli az absolut ítélet jogát. Felületes gondolkodó s maga is érzi, de nemcsak ezért, hanem azért is, mert könnyed és szellemes akar lenni, — nem akadémikus bíráló, hanem csevegő. Pedig akadémikusnak könnyű, csevegőnek nem könnyű ; s végeredményképen — nem értékes és nem érdekes. Affektálja a franciaia esprit ; de ez jóformán sohasem csillan elő nála.

2. Stílus tisztá, egyszerű. Modern stílus. Kevés a stilisztikai ogás ; van benne inkább egy kis modernkedés : szabályos rohamot intéz erényére ; canaille, —garçon - lakás —sans peur ni reproche, — szemetszuró mód ; — tényben nem hűtelen ; — de kevés ilyen van a szürke, szintelen nyelven mondja el, amit akar.

3. Felfogása a darab értékéről, — nem igen absolut okok szerint irányul. Tud világirodalmi mértéket is állítani, és a közönség szeszélyének is hódolni. Gyakran mondja hogy : lebírálván a darabot szívesen elismerem hogy a közönség nagyszerűen mulatott. — De az efféle nála az érdekesség keresésből szokott kijelentődni.

Különben Keszler társalgónak kitűnő. Pompás szóbüsége van s mikor beszél csak úgy repül a vakmerő filozófia sodrán. Sokat beszél s mindíg érdekes. Szörnyen mérsékli magát,

hogy olyan tudós ne egyen, hogy unatkozzon a hallgatója. Ugy tudom, szalonokban kedves vendég. Kivált a zsidó szalonokban.

Németül szívesebben társalog, mint magyarul. A zsidó-jargonu vicceknél úgy tartja nincsenek jobbák a világon se.

[A vége más, későbbi írással.]

Az Ujság 1905. nov 1.

Halál. Irtá Yartin József. (tárca)

1. A legsajátosabb emberek közül. A legteljesebb testi és a legdisharmonikusabb lelki dispositió. Teste erős, izmos, vas, idegei elpusztíthatatlanok; jó húspan, jó étvágygal, jó kedvvel él a legveszettebb sorsban is. Dolgozik örületes munkát, éjjel előtt, mióta az eszét tudja nem fekszik, anyi a baja hogy füle se látszik ki, — de bírja. Jó magyar családból, rendes solid tradíciók, a szűkebb körü gentry faj.

— Hogy lett ő ilyen családból-kirugó?

Lelkileg tökéletesen felfordult világ van benne. Valami u. n. *Secessió*, Ujító, reformer. Minden buta, ami régi, megszokott. Megpenészedett agy, a normális [előbb: sablonos; de áthuzta.] Tele van kérdésekkel, fixa ideákkal. Egész életfilozófiája egy kérdőjel. Mindenütt azt látja, hogy valami nem helyes, javítani való, de csak a bontás embere, nem a rendezése, megteremtése.

2. Stílusa is ellentétekkel tele. Bizonyos pathost aljassal vegyít. Általános nézete a világról magasztos, de mihelyt a világról való általános magasztos nézetről szól, rögtön rosz viccet, csufaságot csinál, kicsinyel: »megspékelve egész és félistenekkel«... »a bölcsök kövének molekulái összekeverednek a peresztégi káplánéival«...

Stiláris cél nála, hogy burleszk módon keverje a szépet és csunyát, nagyot s kicsit. Ezek az ellentétek teszik eleve né elöadását. Meglepővé.

— világ genie; — asztrál lény; — megfinomodott lény és lényeg; — emberi öntudattá magasodik; — szuggéral; — a szent egyenlőség; — Shakspere könyvei; — lángeszű művészek és írók vátesei lelke; — boldogság titka, bölcsök köve, Diogenes, Epikur... ezek kedves, szent és magasztos dolgok neki.

— gazember, álmoskönyv, egész és félistenek: Wotán, Hadur, Manitu, Mohamed, Buddha, Marduk, Jupiter — tyukszem, Sobri, peresztégi káplán, Rockefeller, versenyló, csiga, gyónószék, akasztófa, primadonna, Dezső, kófa, szent, hazafi, vértanu stb... ezek komikus, értéktelen, vagy gyölöletes dolgok.

Valami magasabb harmóniát sejt a miben csak ideálisságok vannak, minden próza hiányzik.

3. Stílusának jellemző vonása és azt hiszem amolyan heineaiasság hogy: elkezdí komolyan, a komolyan gunyos ellentétet vet ellene, s amikor bemelegszik a gunyolni valónak gunyolni valót vet ellene.

Ez Yartin jelleme, ez a stílus.

[Itt a lapból kivágott rész következik, amit beragasztott elemzésébe. Több ilyen szerepel. A nyomtatott rész mellett balról az előző mondat, jobbról kísérő mondatok, 1, 2, 3, 4, 5 pontokba rendezve. Ez itt a kivágott szövegrész után.]

»Tudom jól, hogy egyszer kihül a föld, és e(1)gombócból örökre kivesz minden élet. Tudom jól, hogy a föld valamikor mint néma temető fog keringeni az űrben (2) *megspékelve* [MZS kiemelése] egész és félistenekkel, Wotánnal, Hadurral, Manituval, Mohameddel, Buddhával, Mardukkal, Jupiterrel, s szuperfoszfáttá mállott lángeszű művészekkel és írókkal, ezek vátesei lelkével és tyukszemeivel egyetemben.

(3) Tudom jól, hogy e sárdarabban a boldogság titkának atomjai össze fognak keveredni Sobri Jóskáéval, a bölcsök kövének molekulái a peresztégi káplánéval, Diogenesé Rockefellerével (4.) a versenylóé a csigáéval, a gyónatószéké az akasztófaéval, egy primadonnáé a másikéval, — (5) s nekem ez mind nem vigasztalás, mert *nekem* mégis csak meg kell halnom, (6) vagy népszerűbben; ha a tukszemem fáj, nem enyhíti az, hogy a föld tulsó felén vagy ezer embernek szintén fáj.

(II) (1) Mindezek dacára olyan buta vagyok, a milyen csak földi lény lehet, s arra törekszem, hogy a halálom szép legyen.

(3) Ha Dezső vagyok, feláldozom magamat Róbert Károly királyért Bazarád oláh vajda móczai közt, Erdély bérceiben.

(4) Ha kófa vagyok, hetenként befizetek egy hatost a betegsegélyző és temetkezési együletbe, hogy koszorús és zenés temetést kapjak.

Ha szent vagyok, a hitért vértanuhalált keresek a pápuák közt.

Ha hazafi vagyok, meghalok az elveimért a barrikádokon, vagy esetleg Nizzában az ágyban, de akkor is az agitációtól szerzett torokbajban.

(5) Megint csak önámítás."

[Ehhez a jegyzetek:]

Páthosz az alaphang.

1. még elvész a magas stilban.
2. erőteljes szembeállítás.
3. a guny erősödik, szent — szembe a kicsivel.
4. Most már csak olyanokat vet össze a mik neki kicsinyek.
5. Ujra pathosz
6. burleszk conclusio

II. Megismétlése az első sorozatnak.

[Az 1—3—4—5 számokat üresen kiírja a szélére]

És aztán megint komoly páthosszal folytatja. Ez szép és értékes stil-vonás.

4. Világfelfogására jellemző az ilyen vallomás a mi tulajdonképpen csak percnyi okoskodás.

[Ismét beragasztott rész.]

»Rettenetesen nagy kérdés, melyet soha meg nem oldhatunk a magunk emberi szempontjából, mert ez alapon megoldhatatlan.

Hátha van egy borzalmas fenségű Világszellem, hátha a miriád csillagok, a tejuton innen és túl levő szerves és szervezetlen anyagok, élő lények és élettelen atomok *egyetlen* nagy öntudatos lényt képeznek, a kinek mi öntudatlan játékszerei vagyunk, s a kinek megvan a maga abszolút esztétikája, mely a mi emberi szempontunknak nem felel meg? Mert ennek a Lénynek játéka bizonyára tökéletesen szép s esztétikája bizonyára hiba nélküli. Vagyis abszolút szempontból szép minden, a mi a világegyetemben van és történik: szép két óriási égi testnek az összerop-

[A nyomtatott szöveg után ismét ő írja zárójelben]

(Különbben valószínűleg sohasem merült igazi filozófálásba, csak alkalmi filozófus; írás közben.)

Filozófia befejezése:

„Tudom is én. Lehet, hogy ez [kiemelés MZs-tól és utána ez a megjegyzés:] az, hogy (min)denki *szép* [kiemelés MZs-tól] halálra vágyik, végzet, melynek titkait hiába feszegetjük. Lehet, hogy ez is a Világszellem isteni játékaihoz, a mindenség abszolút esztétikájához tartozik, melynek fátyolát e földön fel nem lebbenthetjük, rendszerét meg nem sejtethetjük soha.”

5. A sok filozófia mellett fizikai munkából él. Fordít németből, francia, angol, olaszból. Könyvelmüen és sietve, de tud jól is. Sőt gépies fordítók közt igen jó. Fordít tárczát a lap végére, regényt és híreket. Napról-napra végzi, pihenés nélkül. Ez a fő munkája. Egy csöppnyi szórakozás, ha első hirt ír s ráadásul ez neki nagyobb dolog, (mi)ntegy napi fordítás. Sohasincs témája, sem frissége.

6. [Más jellegű írással, más tollal, tehát jóval később.]

— Ezt a tárczát előtte való nap írta kb. 2 órán át.

— Mikor töprenkedett ezen a témán?

— Soha. Ez az én témám, ha leülök, könyvet írok róla... Sokszor gondol az ember mindenre, mikor aztán ír, beadja.

— Gőthét nem szeretem, n(em)t(ud)om miért. Nagyon is okos. Van egy pár érdekes, szép verse, de a többi, kérem az borzasztó okos. Filozófiát csinál rigmusban. Írja meg ezt prózában s az egész n(em) poézis.

— Heine az igazi poéta, azt olvassa! Olyan eleven, hogy repül vele... Gimnazista korom óta olvasom... Példákat mond belőle. [Íde pontot tett; majd a pontot átigazított a ceruzával vesszőre s még ezt írta utána, ugyancsak ceruzával] a disznóságára.

VÉGH FERENC

EGY ELTÜNT CUPIDO-VARIÁNS

Személyes jellegű közlésekkel kell kezdenem...

Néhány éve, amikor éppen a szakdolgozatomat készítettem, egy volt iskolatársam régi füzetet adott át nekem, hogy egy délután alatt vizsgáljam meg: mit rejt a kézírással telerótt, szemmel láthatóan régi eredetű lelet. Biztam abban, hogy vizsgálóm befejezte után még lesz módom kölcsönkérni a kéziratot, ezért csak felületesen vizsgáltam meg; bár egy délután amúgy is kevés lett volna az alapos tanulmányozásra.